

NATIONAL CULTURAL PHILOSOPHY IN I.PARLIAMENT

Dr. Bülent ÖZTÜRK

bulentozturk3@gmail.com

Abstract

In the First Parliament, which is at the center of the National Struggle, the Turkish nation carries out with all the elements of national power, especially its military, economic, demographic, psychosocial and cultural forces, the oretical foundations of the Republic of Turkey was formed and has been successfully carried out by consolidating the foundations of political communication studies. What elements did the national culture philosophy in the process of the National Assembly's work? What was the national culture philosophy that th eopinion leaders, the old bureaucrats, the representatives who gathered in Ankara in the direction of the decisions taken at the Sivas Congress which were the first deputies of the Assembly? What was the theoretical basis of this philosophy based on? In the article, these points will be explained and highlighted in the perspective of political communication, the public relations studies and communicative action process.

Keywords: *Political Communication, Turkish Nationalism, Public Relations*

I. MECLİS'TEKİ MİLLÎ KÜLTÜR FELSEFESİ

Özet

Türk milletinin başta askerî, ekonomik, demografik, psikososyal ve kültürel güçleri olmak üzere bütün millî güç unsurlarıyla yürüttüğü Millî Mücadele'nin merkezinde yer alan I. Meclis'te, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuramsal temelleri oluşturulmuş ve başarıyla yürütülen siyasal iletişim çalışmaları ile bu temeller sağlamlaştırılmıştır. Meclis'in eylemsellik sürecinde sahip olduğu millî kültür felsefesi hangi unsurlar üzerinde can bulmuştur? Sivas Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda Ankara Ulus'ta bir araya gelen kanaat önderleri, eski bürokratlar, temsilciler Meclis'in ilk milletvekilleri olurken taşıdıkları millî kültür felsefesi ne idi? Bu felsefenin kuramsal temeli neye dayanıyordu? Makalede bu hususlar siyasal iletişim perspektifinde açıklanacak, yürütülen halkla ilişkiler çalışmalarına ve iletişimsel eylem sürecine dikkat çekilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Siyasal İletişim, Türk Milliyetçiliği, Halkla İlişkiler*

GİRİŞ

Toplumsal iletişimin siyasal boyutunu oluşturan **siyasal iletişim**, “siyasi aktörlerin kamuoyunu ikna edebilmek amacıyla reklam, propaganda ve halkla ilişkiler faaliyetlerini kapsayacak şekilde gerçekleştirdikleri stratejik bir iletişim türüdür” (Özkan, 2007:23). Türkiye Cumhuriyeti Devletinin I. Meclisinde hedefleri gerçekleştirmek için belirlenen kültürel ve siyasi programlar siyasal iletişim tekniklerinin uygulanması ile halka anlatılmış ve gerçekleştirilmiştir. Halkla ilişkiler bilim dalı açısından “halk” kavramından “bir örgütün veya kişinin çalışmalarından etkilenen, geçmişte etkilenmiş veya gelecekte etkilenebilecek veya çalışmalarıyla aktif olarak örgüt veya kişiyi etkileyen, geçmişte etkilemiş veya gelecekte etkileyebilecek kişi, grup veya kurumların oluşturduğu kamular anlaşılmalıdır” (Küçük Kurt, 1988:269).

Her rejim bir ideoloji temeline dayanmaktadır (Öztürk, 2015:75). Cumhuriyet Türkiye’sinin kuruluş tarihinde önemli bir yer tutan Millî Mücadele sürecindeki faaliyetlerin amacı, mücadeleye ruh veren ideolojinin ülküleri ve ilkeleri tarafından belirlenmiştir. Osmanlı İmparatorluğu’nun Balkanlar’da, Kuzey Afrika’da ve Orta Doğu coğrafyasında toprak kaybederek dağılma sürecine girmesiyle önce Osmanlıcılık¹, sonrasında ise İslamcılık² ideolojileri etrafında millet bir arada tutulmaya çalışılmıştır. Ne yazık ki Halife’nin cihat çağrısı dahi yeterli kabul görmeyince çare olarak “Türk milliyetçiliği ideolojisi” tercih edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin yeni “milliyetçi ideolojisi” de Osmanlı’nın son döneminde oluşmaya başlayan “Türk milliyetçiliği”nin özüdür. İtilaf devletlerinin işgali altındaki vatan topraklarında özellikle de İstanbul’da baskı altına alınmaya çalışılan milliyetçilik ideolojisi Anadolu’da bir ülkü hâline gelmiştir. 20. yüzyıl başında Osmanlı’da Türk milliyetçiliğini bir politik ideoloji olarak ilk sunan kişi *Vakit* muhabiri olarak görev yapmış Akçura oğlu Yusuf’tur. 15 Mart 1904 tarihinde Mısır’da yayımlanan *Türk Gazetesi*’nin 24-34 numaralı nüshalarında bu fikrini okuyucuya aktarmıştır. Üç yıl sonra 1907 yılında, bu fikri risale şeklinde Matbaa-i İcihat tarafından Kahire’de yayımlanmıştır (Akçura,2018). Milliyetçi ideolojilerin hedefleri arasında; *ortak öz yönetim*, *toprak bütünlüğü* ve *kültürel kimlik* yer alır. Bu hedefleri gerçekleştirmek için kültürel ve siyasi programlar belirlenir ve takip edilir. Genç Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk meclisi de bu hedeflere yönelmiştir.

İsmi özenle seçilip konulan cemiyetler stratejik iletişimin bariz görülebilen araçları arasında yer almışlardır. I. Meclis’in oluşumundan önce teşkil edilen “müdafaa-i hukuk cemiyetleri” 15 Mayıs 1919’da İzmir’in işgali üzerine Türkiye’nin çeşitli kent ve kasabalarında kurulmuş, belirlenen program

¹Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu durumdan kurtarılabilmesi için meşruti bir sistemin kurulması ve bütün halkın bir düşüncede toplanmasının gerekli olduğunu savunan ve devleti oluşturan bütün milletlerin din, ırk, mezhep farkı gözetmeksizin adalet, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ilkeleri içinde birbirleriyle kaynaştırılmasını hedefleyen fikir akımına verilen addır.

²Bütün Müslümanları tek yönetim altına toplama amacını güden ve hangi milletten olursa olsun bütün Müslümanların “Halife” etrafında birleşilmesini hedef alan bir düşünce akımı.

dâhilinde faaliyet yürütmüştür. 4 Eylül 1919'da toplanan Sivas Kongresi'nde, tüm müdafaa-i hukuk cemiyetleri, *Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti şemsiyesi* altında toplanmıştır. Müdafaa-i hukuk cemiyetleri, yerel ölçekli bir hareket gibi görünse de Misakı Millî sınırları içinde vücut bulan ve önderliğini Mustafa Kemal'in yaptığı hareketin tümünü içerir. Bu sebeple de I. Meclis bir "müdafaa-i hukuk meclisi"dir. Meclisin hukuki fikri, müdafaa-i hukuk cemiyetlerinin aldıkları kararlarda somutlaşmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken cemiyetlerin adında yer alan söylemin içerdiği siyasal mesajdır. Çünkü müdafaa edilmek istenen sadece Türk hukuku değil, evrensel hukukun, hakkın müdafaaası, insanlığın müdafaaasıdır. Emperyalist güçler karşısında Orta Doğu'da ki insanların savunmasıdır. Neticede devlet de hukuktan doğar. Devleti canlı bir organizma sayarsak hukuk, ondaki candır. Bir bebeğin cenin hâline gelmeden yaratılan ruhu ne ise devlet içinde hukuk da odur. Savunulan bu hukuk çerçevesinde sömürge hâlinde yaşamaya mahkûm edilmek istenerek cezalandırılmak istenen Türk Milletinin -ulus olarak ve bu topluluğun siyasi ifadesi olan ulusal bağımsız bir devlet kurarak- yaşama hakkı, Birinci Dünya Savaşı'nın galip devletlerine karşı topyekûn bir mücadele yürütülerek savunulmuştur. Savunmanın ana karargâhı olan I. Meclis, icra meclisidir. Aslına bakılırsa hukuku müdafaa etmek salt bir ideolojiye de mal edilemez. Anadolu'da cereyan eden fikri dalgalanmaların müspet sonucudur.

Müdafaa-i hukuk cemiyetlerinin hangi neden ve amaçla kuruldukları ile ilgili sebep bildiren "Neden?" ve amaç bildiren "Niçin?" soruları karşısında düşündüğümüzde sebebin (neden kurulduğu) cemiyetlerden evvel vatanın içinde bulunduğu durum ile alakalı olduğunu görürüz. Bu da bizi sebep (sorusu "Neden?") olarak geçmişe götürecektir. Sömürgecilik yarışına giren İngiltere, Fransa, Rusya, Avusturya, Almanya ve İtalya gibi devletler Osmanlı topraklarına göz dikmişti. I. Dünya Savaşı esnasında İtilaf devletlerince 26.04.1915 tarihli Londra Antlaşması, 26.04.1916 tarihli Sykes-Picot Antlaşması ve 17.04.1917 tarihli Jean Maurienne Antlaşması imzalanarak Osmanlı İmparatorluğu'nun toprakları üzerinde paylaşımlar yapılmaya başlanmıştır. Bu düşmanlık bize sebebi göstermekte ve açıklamaktadır. Öte yandan niçin kuruldukları sorusuna odaklandığımızda da bu soru, bizim, bize amaçları öğreten geleceğe bakmamızı sağlar. Bu da halkın hürriyetine odaklanmış Türkiye Cumhuriyeti Devleti'dir.

Türk milleti, tarihi boyunca "hukukun üstünlüğü sistemi" içinde hareket ederek yükselmiş, "adalet"i mülkün temeli olarak kabul etmiştir. Türk devlet sisteminin sonsuza dek sürebilmesi için bu, vazgeçilmez bir ilke olarak görülmüştür.

"Cumhuriyet" kavramı içerisinde "cumhur/halk" ve "hürriyet"i barındırır. Başka dillerde bu kavram yerine "halkın kendini yenilemesi" gibi anlamlar içeren *republic* (İng.), *republik* (Alm.), *république* (Fr.), *республика* (Rus.), *república* (İsp.) kavramları kullanılmaktadır. Kavram içerisindeki hürriyet anlayışı, yönetim şeklindeki olmazsa olmazlardandır. Demokratik bir cumhuriyet, cumhuriyetle

bir olan cumhuriyettir. Böylece kendi doğasına uygun olarak halkın onaylamasına dayanmaktadır. Bulduğumuz coğrafyada bolca görebildiğimiz şekliyle birey ve halkı dikkate almayan yönetimler asla hakiki bir cumhuriyeti yaşayamaz ve yaşatamazlar.

Teorik olarak cumhuriyet, yeni doğan her bireyin potansiyel bir üst düzey yönetici ve yönetici adayı olduğu siyasal sistem; demokrasi ise yönetim kademesine geçiş biçimini düzenleyen bir mekanizmadır (Koktürk, 2017:79). Tarihi Türk geleneklerinin bazı özelliklerinin cumhuriyet rejimine hiç de yabancı olmadığı bilinmektedir. Nitekim Göktürklerde ve Uygurlarda, Tuna Bulgarlarında, Tabgaçlarda, Peçeneklerde, Hazar Hakanlığı'nda, Oğuzlarda, Kıpçak Türklerinde farklı adlarda da olsa bir tür meclis uygulamalarıyla karşılaşmıştır. Bu meclis değişik Türk topluluklarında “toy”, “kurultay”, “urug şurası”, “divan” gibi adlarla anılmıştır (Arslan,2005:284). Bu sebeple yeni cumhuriyet, Türk Milletine yabancı gelmemiştir.

Daha sonra Anadolu'da yapılan kongreler de “yürütülen siyasi programın” devamıdır. Erzurum Kongresi'nde alınan kararlar arasında 10. Madde'de “Millî iradeye dayanmayan kararlar milletçe kabul edilemez!” denmektedir. Bu maddenin söylemi açıkça demokratik cumhuriyeti işaret etmektedir ve her söylem gibi ideolojisini içinde barındırmaktadır. Millî Mücadele başlarken halk iradesine dayanan ulusal devlet yönetiminden bahsedilmiştir. Bu yönetim şeklinin meşruiyet kazanması, halk tarafından benimsenmesi ve onaylarının alınması için iknaya dayalı halkla ilişkiler faaliyetlerinde bulunulmuştur.

Millî Mücadele'nin amaçları Sivas'tan çıkan kararlar doğrultusunda genel hatları ile ortaya çıkmıştır, denilebilir. Bu yeni siyasi oluşum bir “Türk Rönesansı” olarak adlandırılmış ve Türk-Müslüman halkların bağımsız bir biçimde yaşayacağı yeni bir devletin sınırlarını çizmiştir (Aşkun, 1945). Ankara Hükûmetince ilan edilen “Misak-ı millî” kararları da mücadelenin ruhu hâline gelmiştir (Adivar, 1962). Ayrıca bir ülkü hâline gelen Türk milliyetçiliği de bahse konu Millî Mücadele ruhunu destekleyerek kurulacak devletin mayasını oluşturmuştur.

Alexander Motyl (1999:5.Bölüm) milliyetçiliğin içeriklerinin, milleti kaygılarının ve amaçlarının merkezine yerleştiren ve onun başka, yakın ideolojilerden ayıran ideolojiler tarafından belirlendiğini ifade eder. İtilaf devletlerinin varlık ve ideolojileri karşısında Türk milliyetçiliği de kendi içeriğini oluşturmuştur. Tanıl Bora (2017:236): “milliyetçi ideolojiler, ırk, dil, tarih, kültür unsurlarına (hepsine, bir bölüğüne yâda özellikle birine) dayandırılan bir öz ile salt vatandaşlık bağına dayandırılan milliyet anlayışları arasında salınırlar. Bu iki kutbun çekim kuvvetleri ve salınımın ritmi, icaba ve konjonktüre göre değişir ve ayarlanır” der. Bu söylem ile beraber Motyl'un söyledikleri dâhilinde Türk milliyetçiliği, Millî Mücadele Dönemi'nde kendi çerçevesini belirlemiştir. Günümüzde dahi bu salınım ve ayarlamalar devam etmektedir.

I.Meclis Öncesi Millî Kültür Felsefesinin Oluşması

Millî Mücadele, Türk ulusunun varlığını ve bağımsızlığını korumak için maddi manevi bütün olanaklarını seferber ettiği çok önemli bir süreci içerir. Zira Avrupa, Anadolu'nun 1071'de Alparslan tarafından fethedilmesini, daha sonra da Türkleştirilmesini ve Müslümanlaştırılmasını bir türlü sindirememiştir. Bu yüzden 30 Ekim 1918 Mondros Ateşkesi (Mütarekesi) sonrasında Batı, hemen faaliyete geçmiştir. Başka bir ifadeyle, iç-dış ihanet odakları el ele vermiş; nihayet 9 asır süren bir mücadelenin sonunda ana yurdumuz, Anadolu'muz; İngilizlerin, Fransızların, İtalyanların ve Yunanlıların işgaline uğramıştır (Sarıkoç, 2012:11).

Osmanlı-Türk Devlet yapısı her ne kadar 18. yüzyıl ortalarından itibaren sarsılmaya ve değişmeye başlamış olsa da daha bir asır önce Kanuni Dönemi'nden sonra devletin sistem yönüyle bir mesele yaşadığı biliniyordu. Aslında bir çözümlenin başlangıcı olan bu dönem, içerdeki dikkatli gözler tarafından sezilmiş olmalı ki başta Kâtip Çelebi ve Koçi Bey'in hazırlamış oldukları risaleler yaşanan sarsıntılara çözüm arama amacındadır (Yalap, 2017:13). Merkezi otoritenin hızla bozulmaya başladığı süreçte yeni arayışlara girilmesi ve 1699'dan sonra üstünlüğü kabul edilen Avrupa'nın tüm sisteminin tanınarak kendi dinamikleri doğrultusunda kurgulanması bir zorunluluk olarak düşünülmelidir.

1839 Tanzimat'la başlayan resmî değişim dönemi, devamında Türkiye Cumhuriyeti'nin temel kuruluş felsefesi olan milliyetçiliği devletin resmî ideolojisi hâline getirmiştir. Çünkü görülmüştür ki ulus devletlerin varlığı bir zorunluluktur. Bu döneme ait tüm bilgi birikimi ve ifade vasıtalarının da edebiyat kanalıyla yapıldığı unutulmamalı; Namık Kemal başta olmak üzere Ziya Paşa, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Ziya Gökalp gibi aydın edipler hatırlanmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran tüm kadrolar şüphesiz enkazı altında kaldıkları devletlerinin son ümidi olan milliyetçilik fikrine sınıksız bağlıydılar. Onların kurmuş oldukları devlet, temeli 19. yüzyılda atılan fikir temelleri üzerinde yükselmiş son hamle olarak düşünülmelidir.

Bu dönemin aydınlarının ve bürokratlarının milliyetçiliği bu denli benimsemesinin ardında modernleşme ve Avrupalılaşma ile derinden bir alaka vardır (Uludağ,2018). 1850'li yıllardan itibaren İstanbul aydınları arasında yayılmaya başlayan milliyetçilik fikrinin zaman zaman çeşitli yollar ile Anadolu'ya taşınmaya başladığı görülmektedir (Açelik, 2008:12). Frankfurt Okulunda yetişmişlercesine eleştirel bakış açısını yakalayabilen ve bu eleştirel yeteneklerini otoriteye karşıda yapabilen devlet görevlilerinin İstanbul'dan taşraya sürgün edilmeleri, fikirlerini Anadolu insanına ulaştırabilmelerine olanak sağlamıştır. Siyasal iletişimin amacı, halk kitlelerine ulaşarak siyasal tercihi etkilemektir. Akdağ (2009:296) bu durumu siyasal iletişim "yazılı, sözlü, işitsel ve görsel araçlar vasıtasıyla geniş kitlelere ulaşabilmek için çeşitli metotları etkin bir şekilde kullanılarak kamuoyunun

siyasal tercihlerini etkilemeye çalışır” şeklinde ifade etmiştir. Anadolu’da, başta sürgün gelen bu kişilerin faaliyetleri ile gelişen bahse konu fikir iklimine yönelik olarak, Mustafa Kemal Paşa’nın 21 Haziran 1919’da kaleme alıp İstanbul’daki bazı kişilere yazdığı mektup dikkat çekicidir: “Vatanın parçalanma tehlikesini açıkça gösteren safhanın kanlı icraatı, millî-vicdani bir kurtuluş arzusu etrafında ve Müdafaa-i Hukuk-u Millîye ve Redd-i İlhak teşkilatı adı altında süratli bir surette toplanmaya başlamıştır. ... Bu kanaatim bütün Anadolu’da iş ve vazife başında bulunan mesul ve kıymetli arkadaşlarımın içtihat ve müşterek kanaatlerine dayanmaktadır” (*Nutuk*, C.1:49).

Mustafa Kemal Paşa, İstanbul’dan Samsun’a geçmeden yakın arkadaşlarına ayrıca şu cümleleri söylemiştir: “İlk iş olarak Meclis-i Mebusan’ın içtimai temin olunacaktır. Milletın gasp edilmiş haklarını harice karşı müdafaa etmeye gelince, merkezi Anadolu’da olacak bir hareketle bunun azamisinin yapılabileceğine kanaat getirmiş bulunuyorum” (Nadi, 1978:81).

Millî Mücadele’nin başlangıcında yayımlanan ve mücadelenin ilk millî siyaset belgesi sayılan Amasya Tamimi, mücadelenin stratejisini ve hedeflerini içermektedir. Aşağıda yer alan üçüncü sıradaki karar ise Türk siyasi hayatının demokratik bir nitelik kazanacağını göstergesidir.

22 Haziran 1929’da, Amasya Tamimi’nde alınan kararlar:

- Vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığı tehlikededir.
- İstanbul Hükûmeti’nin eli kolu bağlanmıştır ve aldığı sorumluluğun gereğini yerine getirememektedir.
- Milletın istiklalini (bağımsızlığını), yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.
- Milletın içinde bulunduğu durumu gür sesle tüm cihana duyuracak ve her türlü baskıdan uzak bir heyetin varlığı zaruridir.
- Anadolu’nun en güvenli yeri olan Sivas’ta hemen bir kongre kurulmalıdır.
- Sivas Kongresi için tüm illerin her sancağından herkes tarafından güven kazanmış üç temsilcinin hemen yola çıkması gerekmektedir.
- Her ihtimale karşı bu sır olarak kalmalı ve gelecek temsilciler yolda gelirken kendilerini tanıtmadan bölgeye intikal etmelidirler.
- Doğü illeri adına da Erzurum’da bir kongre toplanacaktır (*kurtulussavasi.gen.tr*).

Siyasal iletişim ikna etmeye tasarlanmış bir iletişimdir (Yavaşgel, 2004:147). 23 Temmuz 1919’da Amasya’da alınan kararlar çerçevesinde toplanan Erzurum Kongresi’nde alınan önemli bir karar da bu doğrultuda atılmış bir adımdır. Nitekim bu kararda; “ulusal meclisin vakit geçirilmeden toplanması ve ulusun yazgısına el konması” istenmiştir (*Nutuk*,C.1:66). Ayrıca *Kuvayimilliyeyi* amil ve *iradeyimilliyeyi* hâkim kılmak esastır.” kararı vurgulanmıştır. Erzurum Kongresi’nde alınan şu kararlar yeni meclisin ayak sesleridir: “İstanbul Hükûmeti vatanın bağımsızlığını sağlayamazsa geçici bir

hükûmet kurulacaktır. Bu hükûmetin üyeleri millî kongre tarafından seçilecek, kongre toplanmış ise seçimi Temsil Heyeti yapacaktır.”

Kuvayımilliye ruhu ile vatan sathında yürütölmekte olan direnişlerin entegre olması, etkinliğinin artırılması ve gücünün büyümesi için katılımların artması elzemdi. Bunu da yapabilecek tek otorite devletti. Ancak Osmanlı hükûmetinin durumu ortada iken bunu yapabilecek kudret; Anadolu'daki kongrelerde yüzünü göstermeye başlayan, millî ruhun tecelli ettiği güçtü. Gücünü vatanın her yerinden seçilerek gelen halkın temsilcilerinden alıyordu. Böylece Weber'in bahsetmiş olduğu meşru bir düzenin dayanakları (2007:69-71) da teşkil edilmiş oluyordu. Temsilcilerin seçimi öncesi ve seçilmelerinden sonrası yani Samsun'dan başlayan ve Havza, Amasya, Erzurum, Sivas, Kars, Edirne, Nazilli, Muğla, Afyon, Balıkesir, Alaşehir ve nihayetinde Pozantı'da sona eren kongreler, tamimler; araştırma, planlama, uygulama ve yönetim unsurlarını içeren başarılı birer halkla ilişkiler faaliyetidir. 1920'ler de yazan WalterLipmann'ın “rıza imalatı” adını verdiği süreci (Aktaran; Herman ve Chomsky, 2012:66) burada görmek mümkündür.

Halkla ilişkiler esasları kapsamında kamu düzeni ve güvenliğini sağlama amaçlı faaliyetler; halkın kurallara uyması, inandırılması ve yaptırımlar yoluyla zorlanması için yapılan uygulamalardır. Yerel kongreler ve bunların organları, kendilerini bölgenin düzenini, halkın güvenliğini sağlama konusunda da görevli ve yetkili görmüşlerdir. Zira devlet otoritesi ilgili bölgelerde sağlanamadığından bu görevi onların yapması gerekmektedir. Yerel kongreler bu amaçla önemli kararlar almış ve uygulamışlardır (Ökte,2014:83). Basını kontrol etmek amacıyla sansür kurullarının oluşturulması, bazı gazetelerin Anadolu'ya girişinin yasaklanması, seyahat hürriyetlerinin kısıtlanması, silahların toplatılması gibi kararlar bunlardan bazılarıdır³.

Anadolu'da yapılan kongreler sayesinde; çevre⁴ müdafaa-i hukuk cemiyetlerinin, dolayısıyla Millî Mücadele ruhunun ve ruha hizmet eden kamuların amaçlarını, politikalarını ve stratejilerini öğrenebilmiştir. Öğrendikleri ve taşıdıkları kültür ve değerlerle Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden I.Meclis'e ve sonrasında devam eden Kurtuluş Savaşı sürecinde haklı tutum ve davranışı sergilemişlerdir.

İstanbul hükûmetinin 7 Ekim 1919'da yayımladığı seçim kararnamesi (*acikerisim.tbmm.gov.tr*) öncesinde Mustafa Kemal Paşa, 13 Eylül 1919'da müdafaa-i hukuk cemiyetlerine de gönderdiği genelge de seçimlerin⁵ kısa sürede tamamlanması için gerekli önlemlerin alınmasını istemişti.

³ Alınan kararların detayı için Mahmut Goloğlu'nun İş Bankası Kültür Yayınlarından 2008 yılında çıkan Millî Mücadele tarihi adlı kitabına bakılabilir.

⁴ Merkez çevre ilişkisi modelini öneren Şerif Mardin, “merkez” olarak yönetici seçkinleri, “çevre” olarak da sivil toplumu tanımlar.

⁵ Meclis-i Mebusan'ın toplanması hususu Erzurum Kongresi'nin 8. Madde'sinde yer almıştır. Böylece hükûmet icraatı, meclisin denetimine tabi olacaktı.

Neticede müdafaa-i hukuk cemiyeti adaylarından kimileri milletvekili seçilip İstanbul'a geldi (*Nutuk*, Belge No.:180). Böylece 12 Ocak 1920'de 72 mebusuyla toplanan son Osmanlı Parlamentosuna da I.Meclis'i bürüyen millî kültür felsefesi bulaşmış oluyordu. Hatta müdafaa-i hukuk cemiyeti mensubu/sevdalısı bu vekiller, eylemlerini Mustafa Kemal Paşa'nın isteği sonucunda Erzurum ve Sivas Kongresi kararları üzerine oturtmaya çalışmışlar, mecliste "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu" adıyla bir grup oluşturmak istemişler ancak bunu bu isimle değil de "Felah-ı Vatan İttifakı" olarak adlandırmışlardır (Duran, 1972:12-21).

Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'nda yenilmesi sonrasında yaşanan ve Kurtuluş Savaşı'na gidilen yolda yapılan tartışmalar 1919 yılında Osmanlı Meclis-i Mebusan'ında bir Misakımillî'nin (Ulusal Pakt) kararlaştırılmasına yol açmıştır. Misakımillî ile Türk milletinin kendi kaderini kendisinin tayin hakkı ve bu hakkı kullanarak bir Türk yurdu üzerinde egemenlik tesis etme hakkı olduğu savunulmuştur. Bu yurt I. Dünya Savaşı bitip de Mondros Mütarekesi imzalandığında Osmanlı ordusunun denetimindeki İskenderun Sancağı dâhil Kuzey Suriye ve Musul vilayeti ve Kerkük dâhil Türklerin yaşadığı Kuzey Irak coğrafyasındaki topraklarla Batı Trakya dâhil Balkan toprakları ve Batum dâhil olmak üzere 1877 Rus Harbi (93 Harbi) öncesindeki Osmanlı Devleti-Rus Çarlığı sınırı olarak tanımlanmıştır (Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, 2014: 5-6). 28 Ocak 1920 son Osmanlı Mebusan Meclisi, Misakımillî Beyannamesi'ni "Ahd-ı Millî" adıyla kabul etmiştir.

I.Meclis'in Millî Kültür Felsefesinin Oluşumunda Yürütülen Halkla İlişkiler Çalışmaları

Samet Ağaoğlu; I. Meclis ve Kuvayımilliye ruhunu anlatırken meclisin kurucu ve ihtilalci yönüne işaret etmiş, Türkiye Cumhuriyeti'nin düşünce temelini *Kuvayımilliye ruhuna* dayandırmıştır (Ağaoğlu, 1973).

I.Meclis'in ilk adı "Meclis-i Kebir-i Millî" olarak saptanmıştır. Bu ad daha sonra "Millet Meclisi" olmuş ancak İstanbul Meclisi üyelerine ek olarak seçilen temsilcilerin katılımıyla genişletilen meclis vurgusu için "Büyük Millet Meclisi" olmuştur⁶. 8 Şubat 1921'de Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile *Türkiye Büyük Millet Meclisi* adını almıştır. Meclis'in adı, bu Meclis'in üstünde başka bir egemen meclis, bir makam yâda kişi olamadığını ifade etmektir. Hilafet ve saltanatın devamının tartışıldığı o süreçte bu ismin konulması güzel bir iletişimsel eylem örneğidir. Böylece hilafet ve saltanatın teokratik niteliklerinin tanınmayacağı da kapalı olarak vurgulanmıştır.

Mustafa Kemal Paşa resmî olarak kullanılan bu isimlerden başka, Sivas Kongresi'nin seçtiği temsilciler heyetinin başkanı olarak bir meclis açılması için seçimler yapılacağını bildiren 19 Mart 1920 tarihli çağrısını hazırlarken "meclis-i müessisan" yani "kurucu meclis" terimini kullanmak

⁶ 18 Mart 1920'de İngiliz işgal kuvvetleri Meclis-i Mebusan'daki Heyet-i Temsiliye milletvekillerini tutukladı ve sürgüne gönderdi. Bu tutuklamalardan sonra 18 Mart 1920'de Meclis-i Mebusan kapandı. Üyelerinin bir kısmı Ankara'daki meclise dâhil oldu.

istediğini ancak bu terimi kullanmasındaki isteği gereği gibi açıklayamadığından ya da açıklamak istemediğinden ve halkın alışık olmadığı bir terim olması sebebiyle de kullanmadığını da *Nutuk*'ta (1970:421) açıklamıştır.

Millet Meclisi toplanırken, kimi üyeler mecliste siyasi parti oluşturmayacaklarına ilişkin kararlar almışlar, seçmenlerine söz vermişlerdir. Çünkü bunların amacı siyasal iktidarı ele geçirmek değil, ülkeyi işgalci güçlerden kurtarmaktı. Bunun içinde ayrışarak, siyasal mücadele yaparak değil güçleri birleştirerek, daha sağlıklı ve ivedi kararlar alarak bu amacı gerçekleştirebileceklerdir (Güneş, 2008:8).

I.Millet Meclisi “salahiyet-i fevkaladeyi haiz” bir meclis olarak seçimle oluşturulmuştur. İstanbul hükûmetinin meclisi kapatılınca Mustafa Kemal Paşa tarafından olağanüstü yetki ile donatılmış bir meclisin Ankara’da toplanmasına karar verilmiştir. İstanbul’un İngilizler tarafından işgalinin hemen ardından Mustafa Kemal Paşa bu kararına binaen ülke geneline bir telgraf çeker. Telgrafta “devletin başkentinin korunmasını sağlamak, ulusun bağımsızlığını ve devletin kurtarılmasını sağlayacak önlemleri düşünüp uygulamak üzere ulusça olağanüstü yetki verilecek bir meclisin Ankara’da toplantıya çağrıldığı ve kapatılmasından bahisle Osmanlı mebuslarından Ankara’ya gelebileceklerin bu meclise katılmalarını” istemiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1.Devre, C.1:8).

FO 371/5168/E 6768 numaralı ve 26 Mayıs 1920 tarihli İngiliz gizli istihbarat raporuna göre Mustafa Kemal Paşa, Meclis-i Kebir-i Millî adına padişaha gönderdiği tarihsiz yazıda özetle şöyle diyordu: “Halife ve padişahımız, saltanat haklarını ve ulusal bağımsızlığımızı korumak amacıyla bugün BMM olarak toplanmış bulunuyoruz”. İzmir’in işgaline ve ülkenin yıkılmasına değindikten sonra şöyle devam ediyordu: “*Bizzat zat-ı şahaneniz bu olaylar önünde duymuş olduğunuz acıyı tüm dünya basınına yansıtmış bulunuyorsunuz. Bu durum içinde, yüzyıllar boyunca padişahlara dünyanın en şahane tahtını getiren bu ulus ne yapabirdi? Sefil bir savaş sonunda Padişah’ının kendi ordularını seferber etmekten men edildiğini görerek bizzat silaha sarıldı ve dinimizi ulusal onurumuzu kurtarmak için, saldırıya uğrayan bölgelere koştu...*

Haşmetpenahî halkı aldatarak ulusal savunmamızı zat-ı şahanenize karşı bir isyan olarak göstermeye çalışan hainler vardır. Bu hainler, ulusumuzu sivil bir savaşa sürükleyerek yurdumuzun düşmanlarca istilası için ortam hazırlamaya çalışıyorlar. ... Düşman bayrakları yurdumuzdan kaldırılmayınca ulusal savunmamızı bırakamayız. Yoksul ve mutsuz olarak yönetimimiz altında yaşamayı, yabancı köleliğin getireceği rahatlık ve zevke bin kere yeğ tutarız. ... Kalplerimiz zat-ı âlinize karşı bağlılık ve sevgi ile doludur. Öncekine oranla daha sıkı bağlarla padişahlık Katına bağlıyız. Meclisimizin ilk sözleri halife/padişahımıza bağlılığı olduğu gibi son sözleride aynı

olacaktır.”(Sonyel, 2013:72)

Burada sergilenen siyasal iletişimin diplomatik tezahürüdür. Büyük Millet Meclisi'nin niteliği üzerine başlıca üç görüş belirtilmekteydi: Birincisi, bu meclis ancak savaş süresince kurulmuş geçici bir meclis olabilir görüşü; ikincisi, Meşrutiyet parlamentosunun sürgünde bir devamı ya da geçici olarak onun yerini alan bir meclis olabileceği görüşü; üçüncüsü, egemenliğin artık ulusa geçtiği, Meclis'in ulus adına yasama ve yürütme yetkileri olan yeni bir meşru devletin meclisi olacağı görüşüdür (Berkes,2018:486). Bu görüşlerin mevcudiyetinde I.Meclis 23 Nisan 1920'de açılmış olmasına rağmen cumhuriyetin ilanı üç yıl, altı ay, altı gün sonra yani 29 Ekim 1923'te olmuştur. Siyasal iletişim kapsamında bu süre zarfında yapılan seçimler, temsiller, söylemler rızaya dayalı bir sistemin teşkili içindir. Meclisin üyelerinin seçimi ve açılışı temsili sistemin somut ögesi olsa da adının konması için beklemek kendisini ispat ve neticede meşruiyet için halkla ilişkiler faaliyetlerinin başarıya ulaşmasını beklemek içindir. Bu amaçla yapılan işlerden birisi de *Anadolu Ajansı*nın kurulmasıdır. Biber (2012:27) Halkla ilişkiler çalışmalarının tarihsel gelişiminin Türkiye ölçeğinde ele alındığında, Anadolu Ajansı'nın 1920 yılındaki kuruluşunu bir başlangıç olarak kabul etmektedir. Anadolu Ajansı vasıtasıyla İstanbul Hükûmeti lehine çalışan İstanbul basınına karşı bir güç elde edilmiş, Ankara Hükûmetinin hem içeride hem dışarıda etkili sesi olmuştur. Basının sahipliğinin o zamanda Mustafa Kemal Paşa tarafından önemsendiğini görüyoruz.

*Hâkimiyet-i Milliye ve Yenigün*⁷ Millî Mücadele süresince en zor günlerde bile Atatürk'ün yanında yer almıştır. Büyük zaferden sonra, özellikle cumhuriyetin ilanı, halifeliğin kaldırılması, Tevhid-i Tedrisat gibi radikal dönüşümleri hazmedemeyen İstanbul basınına yükselen muhalefetine karşın Atatürk'ün isteği üzerine Yunus Nadi, onun direktifleri uyarınca gazetesini İstanbul'a taşımış ve *Cumhuriyet* adıyla yayına başlamıştır. Gazetenin yönetim binası, İttihat ve Terakki'nin Cağaloğlu'ndaki genel merkez olan konaktı (Çavdar, 2007:124-128). Cumhuriyet'in ilk dönemindeki modernleşme söyleminin en önemli taşıyıcıları arasında yer alan gazetelerden biri olan *Hâkimiyet-i Milliye*, Ankara'da alınan kararları halka iletebilmek amacıyla yayın hayatına 10 Ocak 1920 yılında başlamıştır. 1921 yılına kadar haftada iki gün yayımlanan gazete, daha sonra günlük olarak çıkmaya başlamıştır. 1934 yılından itibaren ise yayın hayatına *Ulus* gazetesi adıyla devam etmiştir (Gençtürk Hızal, 2013:16). Gazetede cumhuriyeti, devrimleri, inkılapları okuyucuya benimsetmek ve kamuoyunda iknayı elde edebilmek için yazılar yayımlamıştır.

Türk Kurtuluş Savaşı Dumont'un (2018:123) da belirttiği gibi sadece ordular arasında bir mücadele olmakla kalmadı; aynı zamanda çeşitli lobiler arasında yoğun bir şekilde yaşanan bir dizi çatışmaya da sahne oldu. Türk ordusu düşmanla cebelleşirken İstanbul, Paris, Roma, Londra, Washington ve hem eski hemde yeni kıtanın diğer büyük kentlerindeki birçok baskı grubu kendi özel

⁷ Basım yeri İstanbul'a taşınca hâlen yayımlanmakta olan *Cumhuriyet* gazetesi adını alır.

çıkarları doğrultusunda birbirleriyle rekabet hâlindeydi. Osmanlı İmparatorluğu'nun bütün dinî ve etnik azınlıkları -Rumlar, Ermeniler, Kürtler, Süryaniler, Dürziler, Yahudiler vb.- propaganda kampanyalarına maddi destek sağlayan ve bitip tükenmez memorandum sağanağıyla İtilaf devletlerinin hükûmetlerini ve büyük uluslararası konferansları rahat bırakmayan lobilere sahipti. İmparatorlukta temsilciliği olan çeşitli sanayi ve ticaret kumpanyaları, büyük Avrupalı bankalar, insani yardım örgütleri ve dinî misyonlar; olanaklar ölçüsünde kendilerine özgü yöntemleri kullanarak bu rekabete katılmışlardı.

Yürütülen karşı propaganda ve kapalı-açık faaliyetlere karşın milletin ruhunda ve benliğinde mevcut olan direnme gücünü ateşleyen hocalar, müftüler vedin adamları; Millî Mücadele fikrinin doğuşunda önemli bir faktör olmuşlardır. Ölüm kalım mücadelesinin ilk günlerinde halk, Mustafa Kemal Paşa'nın da belirttiği gibi "hakiki vaziyeti anlamamışlardı. Fikirlerde karışıklık vardı. Dimağlar âdeta durgun bir hâldeydi..." Pek çok din adamı yine Mustafa kemal Paşa'nın ifadesiyle "hakikati halka izah ettiler. ... Doğru yolu gösteren vaaz ve nasihatlerden sonra herkes çalışmaya başladı" (Sarıkoyuncu, 2012:11). Bu kapsamda Anadolu'da yüz yüze iletişim faaliyetleri yürüten, fetvalar ve Cuma vaazları veren önemli din adamlarından bazıları şunlardır: Ankara Müftüsü Mehmet Rıfat Efendi, Amasya müftüleri Hacı Tevfik Efendi ile Abdurrahman Kâmil Efendi veDenizli Müftüsü Ahmet Hulusi Efendi'dir.

Ankara Müftüsü ve aynı zamanda Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Mehmet Rıfat Efendi'nin imzasını taşıyan *Ankara fetvası*, 14 Nisan 1920 tarihinde hazırlanmıştır (Gerçekler, 1952:22). Kuvayimillîye'nin devlete ve padişaha karşı asi olduğu iddiasıyla 11 Nisan 1920'de *Peyam-ı Sabah* ve *Takvim-i Vekayi* gazetesinde yayımlanan Şeyhülislam Dürrizade Efendi'nin 5 maddelik fetvasına karşın padişahın ve halifenin esir olduğunu bildiren, hilafet makamının ve saltanatın kurtarılmasının lazım geldiğini söyleyen fetva ulemaca onaylanmış idi. Fetva bugünkü Türkçe ile şu şekilde mesajlar içermektedir:

"Dünyanın nizamının sebebi olan İslam halifesi hazretlerinin halifelik makamı ve saltanat yeri olan İstanbul, müminlerin emirinin (padişahın) rızasına aykırı biçimde Müslümanların düşmanı olan düşman devletler tarafından fiilen işgal edilerek İslam askerleri silahlarından uzaklaştırılıp bazıları haksız olarak şehit edilmiş; halifelik merkezini koruyan istihkâmlar, kaleler, savaş aletleri zapt edilmiş ve resmî işleri yürüten ve İslam ordusunu donatmakla görevli Bab-ı Âli'ye (Başbakanlık) ve Harbiye Nezareti'ne el konmuştur. Bu suretle halife, milletin gerçek menfaatleri uğrunda tedbir almaktan fiilen men edilmiştir. Sıkıyönetim ilan edilip harp divanları kurulmuş, İngiliz kanunları uygulanarak kararlar verilmek suretiyle halifenin yargı hakkına müdahale edilmiştir.

Yine halifenin rızası olmadığı hâlde, Osmanlı toprakları olan İzmir, Adana, Maraş ve Urfa

taraflarına düşmanlar saldırıp oradakileri Müslüman olmayan uyruklarımızla el ele vererek İslamları toptan yok etmeye, mallarını yağmalamaya ve kadınlarına tecavüze, Müslüman halkın bütün kutsal inançlarına hakarete kalkmışlardır.

1. Anlatılan şekilde hakarete ve esirliğe uğrayan halifelerini kurtarmak için ellerinden geleni yapmaları bütün Müslümanlara farz olurmu? Allah en iyi bilir ki olur.

2. Bu suretle, halifeliğin meşru hakkını elinden alanlardan kurtulmak ve fiilen saldırıya uğrayan vatan topraklarını düşmandan temizlemek için uğraşan ve çalışan İslam halkı şeriatça Allah yolundan ayrılmış olurlar mı? Allah iyi bilir ki olmazlar.

3. Halifeliğin gasp edilen haklarını geri almak için düşmanlara karşı açılan mücadelede ölenler “şehit”, kalanlar “gazi” olurlar mı? Allah iyi bilir ki olurlar.

4. Bu suretle din uğrunda savaşan ve görevlerini yapan halka düşman tarafını iltizam ederek İslamlar arasında silah kullananlar ve adam öldürenler şeriat bakımından en büyük günahı işlemiş ve fesatçılık işlemiş olurlar mı? Allah en iyi bilir ki, olurlar.

5. Bu suretle aslında istemediği hâlde düşman devletlerinin zoru ve kandırması ile olaylara ve gerçeğe uymayarak çıkarılan fetvalar, Müslümanlar için şeriatça dinlenir mi ve ona uyulur mu? Allah en iyi bilir ki, uyulmaz”. (Selek, 1982:768-769)

Fetvanın, İstanbul hükümetince, Şeyhülislam Dürrizade Efendi imzasıyla çıkarılan fetvaya cevap mahiyetinde ve iddialarını çürütmeye yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

I.Meclis’in iki ay kadar süren uzun görüşmeleri sonucunda 20 Ocak 1921 tarihinde kabul edilen 85 numaralı Teşkilat-ı Esasiye kanunu ile (madde 1): “*Hâkimiyet bila kayd-ü şart milletindir. İdare usulü, halkın mukadderatına bizzat ve bil fiil idare etmesi esasına müstenittir.*” denmiştir. Hâkimiyetin millete ait olduğunu bildiren bu madde 1921 ve 1924 Anayasalarında kabul görürken 1961 ve 1982 Anayasalarında “Hâkimiyet” yerine “Egemenlik” kavramı kullanılmıştır. Hâkimiyet devletin ülke ve millet üzerindeki otoritesini öne çıkarır. Egemenlik yani egemen olma durumu ise emretme yetkisini içerir ve bağımsız olarak “self idare hürriyeti” de demektir. Egemenlik yetkisini kullanan otoritenin kim ya da kimler olduğu devletteki siyasal sisteme göre değişiklik gösterir. Devletin siyasal sistemi monarşi ise yetki bir kişide, oligarşi ise bir grupta, demokratik bir yönetim iş başında ise yetki halktadır. Fransız ihtilalinde olduğu gibi halkın yönetime katılması kanlı ihtilaller sonucunda olmuş, çoğu Batı toplumu çetin engelleri aşarak temsile dayanan yönetim şekillerine kavuşabilmişlerdir. Hâkimiyet ve egemenlik kavramlarının yer değiştirmesi, siyasal söylemdeki bu değişiklik bize devletçilik ve halkçılık ilkelerinin bugün dahi hâlâ karıştırıldığının bir göstergesidir.

Mustafa Kemal Paşa 24 Eylül 1923'te Neue Freie Presse'ye yaptığı açıklamada; "Türkiye'nin dâhili gelişimi tamamen bitmemiştir. Daha değişiklikler ve gelişmeler olacak ve her türlü yönetim işi cumhuriyet esasına göre gerçekleşecektir. Türkiye de hâlihazırda olduğu kadar ileride de daha ziyade demokratik bir cumhuriyet kuracak ve hiçbir surette Batı cumhuriyetlerinin yapısından farkı olmayacaktır" (Gündüz, 2018:214-215) demiştir. Mustafa Kemal böylece Osmanlı mutlakiyetçiliğinden özgürleştirilmiş ve Batı demokrasileri saflarına katılmaya istekli Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini attığını dünyaya duyurmuştur. Bu temelde millî egemenlik esastı.

Millî egemenlik kavramı, Fransız düşünürü Rousseau'nun *Sosyal Antlaşma* adlı kitabında açıkladığı bir teoridir. Bu teori 18'inci yüzyılda despota ve müstebit hükümdara karşı, fertler, hak ve hürriyetlerini gerçekleştirip teminat altına almak için mücadeleye girdikleri çağda, Fransız düşünürü Rousseau'nun ortaya koymasıyla insanlığa mal olmuştur. Rousseau'ya göre, egemenlik hiçbir şekilde bir kişiye yahut bir gruba verilemezdi, egemen olan kayıtsız şartsız millet ve egemenliğin en doğru, en gerçekçi şekliyle uygulanması doğrudan demokrasiydi (Aldıkaçtı, 1986:17-18).

Türk Milliyetçiliği

Milliyetçilik, milleti kaygılarının merkezine yerleştiren ve onun iyiliğini çoğaltmaya çalışan bir ideolojidir. Milliyetçiliğin, milletin iyiliğini çoğaltmak için ulaşmaya çalıştığı amaçlar üç tanedir: millî özerklik, millî birlik ve millî kimlik. Milliyetçilere göre, bu üç amaca yeterli ölçüde ulaşamayan bir millet varlığını sürdüremez (Smith, 2013:20). Milliyetçilik teriminin kullanıldığı anlamlar; milletin oluşma ya da gelişme süreci, bir millete ait olma duyarlılığı ya da bilinci, bir milletin dili ve simgesel temsili, bir milleti temsil eden toplumsal ve siyasi hareket, hem genel hem de özel bir millet öğretisi ve/veya ideolojisidir (Smith, 2013:15). Millî Mücadele Dönemi'nde halkın Kuvayımillîye ruhu ile hareketi, Türk milliyetçiliğinin ne kadar yoğun yaşandığının somut bir göstergesidir. Bu süreçte sergilenen tutumlar, duyarlılıkları ve algılamaları Türk milletinin öznel unsurla da birlik ve beraberliğini işaret etmektedir.

Türk milliyetçiliğinin Avrupa'daki milliyetçiliklerden bir farkı vardır. Bora'ya (2017:193-194) göre bu fark; geç milliyetçiliklerin çoğu gibi bağımsızlığını kazanma cehdi içinde değil, imparatorluk kaybetmenin -bağımsızlığı yitirme kaygısını da tahrik eden- endişesi ve travması içinde şekillenmiş olmasıdır.1908 yılında kurulan Türk Derneği, 1911'de kurulan Türk Yurdu ve 1912'de kurulan Türk Ocağı Derneği siyasi bir akım olarak Türk milliyetçiliğini Anadolu'da kurumsallaştırmıştır.

Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a ayak basmasından sonra millî egemenliğe dayanan ilk açıklaması, 22 Mayıs 1919 tarihli Osmanlı Başbakanlığına gönderdiği raporda yer almaktadır. Raporda; "Millet, millî hâkimiyet esasını ve Türk milliyetçiliğini kabul etmiştir. Bunun için

çalışacaktır” (Bıyıklıoğlu, 1959:50) demiştir.

Türk Milliyetçiliği, Türkçü, Ülkücü, muhafazakâr milliyetçilik lehçeleriyle iç içe geçmiş, alışverişte olmuştur. Bu sembiyotik ilişki, toplumda çoğaltan etkisi yapmış, milliyetçiliğin hem zihniyet örüntüsü olarak hem ideolojik donanım olarak kökleşmesini, normalleşmesini sağlamıştır. Kaçınılmazlık anlamında bir nevi ‘mecburi’ ideolojidir (Bora, 2017:268).

İstanbul’un işgali sırasında ilk basılan ve kapatılan teşkilat Türk Ocağı’dır. İşgal kuvvetlerince şubeleri birer birer basılıp kapatılmıştır (Hacaloğlu, 1995:14). Bu baskın ve kapatmalar, İtilaf devletlerinin karşılarında kendilerine rakip olarak gördükleri hareketin ideolojisinin Türk milliyetçiliği olduğunu kabul ettiklerinin bir göstergesidir.

Mustafa Kemal, 22 Mart 1923’de Konya’da gençlerle sohbetinde “Biz milliyet fikrini tatbikte çok gecikmiş ve çok tekâsül (eksiklik) göstermiş bir milletiz” derken kuşağın ortak tasesını dile getirir. Türk milliyetçiliğinin kendini takdimi, daima bir gecikme anlatısıdır. Modernleşmeden geri kalmışlığın sebebi de milliyeti idrakin ve millet inşasının gecikmişliğidir bu anlatıda. Türk modernizminin ve milliyetçiliğinin telafi aceleleri, birbirlerini koşullayarak gelişmişlerdir. Bu telaş, Türk milliyetçiliğinin kuvvetli bir tehdit algısını ve baka kaygısıyla şekillenmesini beraberinde getirmiştir (Bora, 2017:195). Nitekim her ulusun millî marşı adları ile millî marş olarak anılırken bizim millî marşımızın bir adı vardır: *İstiklal Marşı*. Millî marşımız dahi istiklalimize işaret etmektedir.

Türk milletine büyük bir travma yaşatan 10 Ağustos 1920 tarihli Sevr Antlaşması sonrasında Türk milletinin siyasi felsefesi hakkında tarihçi Dago Bertuan Mikusch (1931: 251-252) “Her Türk bir milliyetçiye dönüşmüştür” demiştir. Bu durum millî kültür felsefesi içinde Kuvayımilliyeye ruhunu güçlendirmiştir. Güçlenen bu ruh da Ankara’da bir araya gelen I.Meclis’e can vermiştir.

Bir başka bakış açısına göre I. Meclis’teki milliyetçilik anlayışı kültürel dönüşüm olarak yorumlanmaktadır. Şöyle ki; “Cumhuriyetin modernleşme söyleminde milliyetçilik, hem bir özgünlük hem de modernliği yakalama iddiası taşıyan kültürel bir dönüşüm hareketi olarak karşımıza çıkmaktadır. ... Milliyetçilik ‘Batılılaşmış, modern bireylerin benzerliğinden doğan’, yani ‘türdeşlik ve türdeşlik üzerine inşa edilen dayanışma ve aidiyetlik’ ile gerçekleştirilen bir bütünü tanımlamıştır” (Akman, 2003:82). Böylece I.Meclis’e egemen olan millî kültür felsefesi dâhilindeki milliyetçilik anlayışı medeniyetçiliği de desteklemiştir.

Öte taraftan Cumhuriyet’in ilk dönemlerinde İttihat ve Terakki hareketinden etkilenildiğini ve bu hareketin Fransız İhtilali ile Alman düşünce ve devlet anlayışı olmak üzere iki farklı zihniyet içerdiğini belirten Aydın (2004:128): “Cumhuriyet, Türkiye meşrutiyet hareketinin Fransa örneğinin çekim alanında şekillenen ama izleğinden ayrılan hatta ontolojik olarak ondan kopan, ikinci İttihat ve

Terakki Cemiyeti'nin temsil ettiği, milliyetçilik üzerinden yürüyen, militer bir modernleşme hareketinin meyvesi" demiştir.

Sonuç

İsmet İnönü'nün 20.11.1932'de Ankara Hukuk Fakültesi mezunlarının diploma töreninde söylediği gibi:

“Hiç şüphe yoktur ki Cumhuriyet Türkiye'sinin bütün geçmiş devirlerden en esaslı farklarından birisi de Türkiye'nin, Türk'ün devleti ve vatani olmasıdır. ... Bu memleket, Türkiye'dir. Burada yaşayanlar Türk'türler. Ve Türk vatanperverliği ve Türk milliyetçiliği bu memleketin idaresinde, mukadderatına müessir ve hâkimdir. ... Türk milliyetçisi ve Türk vatandaşı olmak için bu memlekette herhangi fertten anormal bir şey istemiyoruz. Türk olmayı sevmek ve Türk olmayı kabul etmek, Türk milletine mensup olmanın verdiği bütün haklara malik olmak için kâfidir. ... Türk olmayı iftihar edilecek bir mazhariyet olarak yürekte kabul eden ve öyle çalışan vatanadaş, benim gibi, benim bütün hukukum gibi her hakka malik olmak için bütün esbaba maliktir.”

Milliyetçilik her kıtada ve siyasi yönetimlerin her türlü altında hem doğrudan hem de dolaylı olarak kendisini yineleme yeteneğine sahiptir (Smith, 2013:187). Siyasal iletişim aktörleri yaptıkları söylemlerde yinelenen milliyetçiliğe yer vermektedirler. Günümüzde siyasal liderlerin söylemi aşırı milliyetçi olması ve sloganların baskın bir şekilde tekrarlanması (cnnturk.com.tr.) vatanın tehlikede olduğunun işareti olarak algılanmaktadır. Milliyetçilik, her kriz durumunda el atılacak bir rehber gibi, canlanmaya amadedir (Bora, 2017:268). Alparslan Türkeş'in de konuşmalarında sıkça vurguladığı gibi “Milleti teşkilatlandıran, güçlü devlettir”. Bu sebeple Müslüman Arapların dahi Türk milletine düşmanlık yapmaları için ayarıldıkları; Afrin, Menbiç gibi bölgelerde silahlandırılmış terör örgütleri ile çevrelenmeye çalışıldığı şu süreçte yapılması gereken, güçlü devlet anlayışıyla milliyetçi çizgide vatani korumak üzere stratejik planların uygulanmasıdır.

Türk milleti 1908 yılından itibaren seçimle göreve gelen bir meclisin olduğu yönetim şeklini tercih etmiştir. Devleti yönetenlerin seçimle meşruiyet kazanarak halkın temsilcileriyle, ortak aklın etrafında hareket etmeleri zaman zaman askeri darbelerle akamete uğrasa da 110 yıldır devam etmektedir. Görünen ve görünmeyen itilaf devletlerinin açık ve örtülü faaliyetleri sonrası imzalanan Mondros Mütarekesi sürecinde dahi müdafaa-i hukuk (hakları savunma) cemiyetleri çevresinde toparlanan Türk milleti, istiklalini Mehmet Akif Ersoy'un MillîMarş'ta belirttiği gibi kazanmış ve direnişini I.Meclis koordinesinde gerçekleştirmiştir.

I.Meclis'te yoğunlaşan millîirade mutlu, huzurlu ve güvenle yaşanabilecek, geleceğe ümitle

bakılabilecek bir devleti inşa sürecinde işbaşı yapmıştır. Meclisi değerli kılan taşıdığı ruh ve faaliyetleridir. 1913'ten 1918'e kadar süren savaşlar sonucu kadere boyun eğen milleti savaş cephesinde harekete geçiren I.Meclis, işleyişi ile daha da değerli hâle gelmiştir. Gazi meclisin bu ruhla işleyişine hiçbir zaman mâni olunmamalıdır. Halkın kendisi için daha iyiyi bilip seçemeyeceği düşüncesi ile kendilerince karar alan yöneticiler gerçek cumhuriyeti sürdüremezler. Dünyanın kalbinin Orta Doğu'da attığı şu günlerde sahiplenmemiz gereken 'I.Meclis'teki millî kültür felsefesi'dir. Bölgedeki ülkeler, Yunanistan, Suriye, İsrail, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Mısır, İran hem kendi aralarında hem de Rusya veya Amerika Birleşik Devletleri veya Çin gibi bölge dışından güçlü ülkelerle ittifaklar kurup hareket etmektedirler. Küresel kıt kaynaklar üzerinde hâkimiyet kurma istekleri doğrultusunda gerçekleşen çekişmelerin ekonomik ve politik boyutlarının yoğun olarak görüleceği bir süreç başlamış görünmektedir. Irak ve Suriye ülkelerinde örneğinin görüldüğü üzere kuşatılmak, istikrarsızlaştırılmak istenen Türkiye'de siyasi akıl, öngörü, sağduyu, devlet ve millet menfaatlerini küçük hesaplara, büyük komplolara kurban etmeden bahse konu millî kültür felsefesi ile hareket etmek mecburiyetindedir.

Siyasal iletişim, iktidar ekseninde üst ve alt yapıların birbirleriyle entegre hale gelmesi, kitle iletişimi ve devletin ideolojik yapılanması konusunda bütün faaliyetleri kapsamaktadır. Siyasetin aktörleride bu sebeple iletişime her zaman ihtiyaç duyarlar. "İletişim, yalnızca sözel bir süreç değildir. İnsan ile insanın karşıladığı, ilişki kurduğu her yerde, her durumda, her mekânda ayrı bir dil biçimi içinde kodlanmış iletişim süreci yaşanır" (Oskay, 2011:3). Türkiye'nin kalbi, başkent Ankara; Ankara'nın kalbi, Kızılay ve Kızılay'ın kalbi de Kızılay Meydanı'dır. Bu meydana karşılıklı yer alan ana bulvardan biri Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, diğeri de Ziya Gökalp Caddesi'dir. Bu kavşağı Ulus-Çankaya hattında kesen bulvarın adı da Atatürk Bulvarı'dır. Siyasal iletişimin sembolik mesajları da (alıcı olarak) iyi okunduğunda bahse konu felsefe ilklere kadar hissedilebilir. Oskay'ın (2011: 10) da dediği gibi "iletişim, en basit düzeyde bile üç ögeye dayanır. İletiyi gönderen, iletiyi alıp açımlayan ve bu ikisi arasında iletinin gönderilmesinde kullanılacak bir iletişim kodlaması, birileti"dir.

KAYNAKÇA

- Acehan, A. (2008). Osmanlı Devleti'nin Sürgün Politikası ve Sürgün Yerleri, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1 (5).
- Adivar, H.E. (1962). Türk'ün Ateşle İmtihanı, İstanbul: Atlas Matbaası.
- Ağaoğlu, S. (1973). Kuvayı Milliye Ruhu, I.Büyük Millet Meclisi, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Akçura, Y. (2018). Üç Tarz-ı Siyaset, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Akman, A. (2003). 'Milliyetçilik Kuramında Etnik/Sivil Milliyetçilik Karşıtlığı'. Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce - Milliyetçilik. S.81-90. İstanbul: İletişim Yayınları
- Aldıkaçtı, O. (1986). MillîEgemenlik Düşüncesinin Gelişimi Paneli Tebliği, TBMM: Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No. 23, S:17-22.
- Arslan, M. (2005), "Cumhuriyet, Demokrasi ve Meclis Kavramları", Atatürkçü Düşünce El Kitabı II, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
- Aşkun, V.C. (1945). Sivas Kongresi, Sivas: Kamil Matbaası.
- Atatürk, K. (1970). Nutuk, Cilt:1, 1919-1920, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul: Devlet Kitapları, MillîEğitim Basımevi 10.Basım.
- Aydın, S. (2004). "İki İttihat-Terakki: İki Ayrı Zihniyet, İki Ayrı Siyaset". Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce- Tanzimat ve Meşrutiyetin Birikimi,S.117-128. İstanbul: İletişim
- Bıyıklıoğlu, T. (1959). Atatürk Anadolu'da (1919-1921), Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Biber, A. (2012). Halkla İlişkilerde Teorik Bir Çerçeve, Ankara: Vadi Yayınları.
- Bora, T. (2017). Cereyanlar, Türkiye'de Siyasi İdeolojiler, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çarkoğlu,A.& Kalaycıoğlu, E. (2014). Türkiye'de ve Dünyada Milliyetçilik, İstanbul Politikalar Merkezi/Koç Üniversitesi İSPP 2013tarhli raporu.
- Çavdar,T.(2007).İz Bırakan Gazeteler ve Gazeteciler,Babıali'den Geriye Ne Kaldı?Ankara:İmge Kitabevi
- Dumont, P. (2018). Osmanlıcılık, Ulusçu Akımlar ve Masonluk, çeviren: Ali Berktaş,4. Basım, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Duran, T. (1972). Son Osmanlı Meclis-i Mebusanında "Felâh-ı Vatan İttifakı", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Sayı: 61, s.12-21, İstanbul
- Gençtürk Hızal, G.S. (2013). Cumhuriyetin İlanı, Ankara: Bilgesu Yayınları.

- Gerçekler, M.F. (1982). Karacabey'den Ankara'ya, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Gündüz, U. (2018). Osmanlı'dan Günümüze Basın ve Modernleşme, Ankara:İmge Kitabevi Yayınları.
- Güneş, İ. (2008). Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hacaloğlu, Y. (1995). Türk Ocaklarını Tanıyalım, Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Herman, E. & Chomsky, N. (2012). Rızanın İmalatı, Kitle Medyasının Ekonomi Politikası (2. Basım), İstanbul. Bgst Yayınları.
- Koktürk, M. (2017). Devlet ve Siyaset, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Küçükkurt, M. (1988). Halkla İlişkiler Açısından Halk Kavramı, Kurgu Dergisi, Sayı:IV. A.Ü. Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Motyl, A. (1999). Revolutions, Nations, Empires. USA New York: ColombiaÜni. Press.
- Nadi, Y. (1978). Kurtuluş Savaşı Anıları, İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Oskay, Ü. (2011). İletişimin A B C'si. İstanbul: Der Yayınları.
- Ökte, S.K., (2014). Toplum Hareketinin Perde Arkası, İstanbul: Derin Yayınları.
- Özkan, A. (2007). Siyasal İletişim Stratejileri, İstanbul: TASAM Yayınları.
- Öztürk, B. (2015). Siyasal İletişimde İdeolojik Söylem: 7 Haziran 2015 Genel Seçimi Üzerine Bir İnceleme, Gazi Üniversitesi Eğitim ve Toplum Araştırma Dergisi, 2(5), 68-85, Ankara.
- Sarıkoçuncu, A. (2012). MillîMücadelede Din Adamları I, Ankara: DİB Yayınları, No:341.
- Selek, S. (1982). MillîMücadele, Cilt 2, İstanbul: Örgün Yayınları.
- Smith, D.A. (2013). Milliyetçilik Kuram İdeoloji Tarih, Ankara: Atıf Yayınları.
- Sonyel, R.S. (2013). Kurtuluş Savaşı Günlerinde İngiliz İstihbarat Servisi'nin Türkiye'deki Eylemleri, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2.Bsk.
- Uludağ, N.(2018). MillîMücadele Döneminde Rıza Mühendisliği: Halide Edip Adivar. Başkent Üni.: H.İ. Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Weber, M. (2007). Sosyolojinin Temel kavramları, İstanbul: Bakış Yayınları.
- Yavaşgel, E. (2004). Siyasal İletişim, Kavramlar ve Ardındakiler, Ankara: Ebabil Yayınları.
- Yalap, H. (2017). Divan-ı Refdî. Ankara: Bizim Büro Matbaacılık.

İnternet Kaynakçaları

<https://www.cnnturk.com/turkiye/ak-partide-70lerin-milliyetci-soylemi-endisesi>

(Eriřim tarihi: 25.10.2017)

kurtulussavasi.gen.tr <http://www.kurtulussavasi.gen.tr/amasya-tamimi.html>

(Eriřim tarihi:09.04.2018).

TBMM Zabıt Ceridesi (Eriřim Tarihi: 21.03.2018)

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c003/tbmm01003055.pdf>

